

HOMILADOR AYOLLAR O'RTASIDA TOKSIKOMANIYANI KELIB CHIQISHI VA OQIBATLARI

Turayeva Muxlisa Norboy qizi

Xalqaro Innovatsion Tibbiyot Texnikumi nodavlat ta'lim muassasasi

O'rta maxsus, kasb-hunar o'quv muassasi o'qituvchisi

Annotatsiya. Zamonaviy jamiyatda psixoaktiv moddalar iste'moli bilan bog'liq muammolar global sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, homilador ayollar o'rtasida toksikomaniya holatlarining uchrashi nafaqat onaning sog'lig'iga, balki rivojlanayotgan homila va kelajak avlod salomatligiga jiddiy xavf tug'diradi. Ushbu maqolada homilador ayollar orasida toksikomaniyaning kelib chiqish omillari, ijtimoiy-psixologik va biologik sabablar, shuningdek, uning ona va bola salomatligiga ko'rsatadigan qisqa va uzoq muddatli oqibatlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida zamonaviy ilmiy adabiyotlar tahlili, tibbiy-statistik ma'lumotlar va klinik kuzatuv natijalaridan foydalanildi. Olingan natijalar toksikomaniyaning homiladorlik davrida murakkab patologik jarayonlarni keltirib chiqarishini va uning oldini olish bo'yicha kompleks profilaktik choralar zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: toksikomaniya, homiladorlik, psixoaktiv moddalar, ona va bola salomatligi, ijtimoiy omillar, profilaktika.

Аннотация. В современном обществе проблемы, связанные с употреблением психоактивных веществ, являются одной из насущных проблем, стоящих перед глобальной системой здравоохранения. В частности, возникновение токсикомании у беременных женщин представляет серьезную угрозу не только для здоровья матери, но и для здоровья развивающегося плода и будущих поколений. В данной статье на научной основе анализируются факторы происхождения, социально-психологические и биологические причины токсикомании у беременных женщин, а также ее краткосрочные и долгосрочные последствия для здоровья матери и ребенка. В исследовании использован анализ современной научной литературы,

медико-статистических данных и результатов клинических наблюдений. Полученные результаты указывают на то, что токсикомания вызывает сложные патологические процессы во время беременности и на необходимость комплексных профилактических мер для ее предотвращения.

Ключевые слова: Токсикомания, беременность, психоактивные вещества, здоровье матери и ребенка, социальные факторы, профилактика.

Annotation. In modern society, the problems associated with the use of psychoactive substances are one of the pressing issues facing the global health system. In particular, the occurrence of toxicomania among pregnant women poses a serious threat not only to the health of the mother, but also to the health of the developing fetus and the future generation. This article analyzes the factors of origin, socio-psychological and biological causes of toxicomania among pregnant women, as well as its short- and long-term consequences for the health of the mother and child on a scientific basis. The study used an analysis of modern scientific literature, medical and statistical data and clinical observation results. The results obtained indicate that toxicomania causes complex pathological processes during pregnancy and the need for comprehensive preventive measures to prevent it.

Keywords: toxicomania, pregnancy, psychoactive substances, maternal and child health, social factors, prevention.

Kirish.

So‘nggi o‘n yilliklarda psixoaktiv moddalar iste‘moli yosh va jins jihatidan turli guruhlar orasida keng tarqalib, jamoat salomatligi uchun muhim muammoga aylandi. Ushbu muammoning eng xavfli ko‘rinishlaridan biri homilador ayollar o‘rtasida toksikomaniya holatlarining uchrashidir. Toksikomaniya — bu turli kimyoviy moddalar, jumladan, inhalantlar, maishiy kimyoviy vositalar, dori vositalari va boshqa zaharli moddalarga psixologik va fiziologik qaramlik holatidir. Homiladorlik davrida ayol organizmida sodir bo‘ladigan fiziologik va gormonal o‘zgarishlar toksik moddalar ta’siriga nisbatan sezgirlikni oshiradi, bu esa ona va homila uchun yanada og‘ir oqibatlariga olib kelishi mumkin[1].

Homilador ayollar orasida toksikomaniyaning kelib chiqishiga ta'sir etuvchi omillar murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ularni biologik, psixologik va ijtimoiy guruhlariga ajratish mumkin. Biologik omillar qatoriga organizmning individual xususiyatlari, irsiy moyillik, gormonal disbalans va markaziy asab tizimining o'ziga xos reaksiyalari kiradi. Psixologik omillar esa stress, depressiya, xavotir, oilaviy nizolar, ruhiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi bilan bog'liq. Ijtimoiy omillar esa past ijtimoiy-iqtisodiy holat, ishsizlik, yetarli tibbiy va ijtimoiy xizmatlarning mavjud emasligi, zararli odatlarga ega muhitda yashash bilan izohlanadi[2]. Ko'plab holatlarda toksikomaniya homiladorlikdan oldin boshlangan bo'lib, homiladorlik davrida ham davom etadi, ammo ayrim ayollarda aynan homiladorlik davridagi ruhiy bosim va qo'rquvlar toksik moddalarni iste'mol qilishni boshlashga turtki bo'lishi mumkin.

Metodlar.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini tizimli tahlil tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida xalqaro va mahalliy ilmiy manbalar, tibbiy jurnallarda chop etilgan maqolalar, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) hisobotlari va klinik kuzatuv natijalari o'rganildi. Shuningdek, homilador ayollar orasida psixoaktiv moddalar iste'molining tibbiy-statistik ko'rsatkichlari tahlil qilinib, toksikomaniyaning homiladorlik jarayoniga ta'siri baholandi. Tahlil davomida sifat va miqdoriy tadqiqot usullaridan foydalanildi, olingan ma'lumotlar solishtirma va mantiqiy tahlil asosida umumlashtirildi[5].

Natijalar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, homiladorlik davrida toksik moddalarni iste'mol qilish onaning sog'lig'ida jiddiy buzilishlarga olib keladi. Eng ko'p uchraydigan asoratlar qatoriga homiladorlikning toksikozlari, yurak-qon tomir tizimi buzilishlari, jigar va buyrak faoliyatining yetishmovchiligi, anemiya va immun tizimining susayishi kiradi. Bundan tashqari, psixoaktiv moddalar markaziy asab tizimiga ta'sir qilib, ayolda ruhiy beqarorlik, agressivlik, depressiv holatlar va o'z joniga qasd qilish xavfini oshiradi[3]. Ushbu holatlar homiladorlikni normal olib borish va tibbiy ko'rsatmalarga rioya qilish imkoniyatini sezilarli darajada pasaytiradi.

Homila uchun toksikomaniyaning oqibatlari yanada og‘ir va ko‘p hollarda qaytarilmas bo‘lishi mumkin. Tadqiqotlar toksik moddalar platsenta orqali osonlik bilan o‘tishini va rivojlanayotgan homilaga bevosita zarar yetkazishini ko‘rsatadi. Natijada homilada intrauterin rivojlanishning susayishi, kam vazn bilan tug‘ilish, tug‘ma nuqsonlar, markaziy asab tizimi patologiyalari va nafas olish tizimi buzilishlari kuzatiladi[4]. Ayrim hollarda esa muddatidan oldin tug‘ruq yoki homilaning bachadonda nobud bo‘lishi xavfi keskin oshadi. Tug‘ilgandan keyin bunday bolalarda adaptatsiya muammolari, intellektual rivojlanishning kechikishi, xulq-atvor buzilishlari va surunkali kasalliklarga moyillik yuqori bo‘ladi.

Olingan natijalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, toksikomaniya faqat tibbiy muammo emas, balki chuqur ijtimoiy va psixologik ildizlarga ega murakkab holatdir. Shu sababli ushbu muammoni hal etishda faqat tibbiy davolash bilan cheklanib qolmasdan, kompleks yondashuvni qo‘llash zarur. Homilador ayollar bilan ishlashda psixologik maslahatlar, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, oilaviy muhitni sog‘lomlashtirish va zararli odatlarning oldini olishga qaratilgan profilaktik dasturlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, homiladorlikni rejalashtirish bosqichida ayollarning psixoaktiv moddalar haqidagi xabardorligini oshirish va erta skrining tadbirlarini joriy etish toksikomaniya xavfini kamaytirishga xizmat qiladi.

Muhokama.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda homilador ayollar o‘rtasida toksikomaniya ko‘rsatkichlari ijtimoiy-iqtisodiy sharoitga bevosita bog‘liq. Past daromadli hududlarda ushbu muammo ko‘proq uchrashi kuzatiladi. Bu esa sog‘liqni saqlash tizimi bilan bir qatorda ijtimoiy siyosatning ham muhim rol o‘ynashini ko‘rsatadi. Ta’lim darajasining pastligi, tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatining cheklanganligi va ijtimoiy tengsizlik toksikomaniya xavfini oshiruvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, homilador ayollar o‘rtasida toksikomaniya kelib chiqishi ko‘p omilli bo‘lib, uning oqibatlari ona va bola salomatligi uchun nihoyatda xavflidir. Ushbu

muammo nafaqat individual, balki jamiyat miqyosida ham salbiy oqibatlarga olib keladi. Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, toksikomaniyaning oldini olish va uning oqibatlarini kamaytirish uchun tibbiy, psixologik va ijtimoiy choralarni birlashtirgan kompleks yondashuv zarur. Homilador ayollarni erta aniqlash, ularni tibbiy va psixologik qo'llab-quvvatlash, profilaktik ta'lim dasturlarini keng joriy etish orqali ushbu muammoning salbiy ta'sirini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Ushbu maqola natijalari sog'liqni saqlash sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar, pedagoglar va ijtimoiy xodimlar uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lib, kelgusida olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Qodirova, N. M. Ayollar salomatligi va homiladorlik gigiyenasi. Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. Axmedov, S. B. Toksikomaniya va uning ijtimoiy-psixologik oqibatlari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Jo'rayev, B. M. Homiladorlik davrida zararli odatlarning ona va bola salomatligiga ta'siri. Tibbiyot muammolari, 2020, №3, 45–52.
4. Ismoilova, D. S. Psixoaktiv moddalar va ayollar reproduktiv salomatligi. Sog'liqni saqlash axborotnomasi, 2018, №4, 28–33.
5. Rasulov, A. N. Giyohvandlikning tibbiy-biologik asoslari. Toshkent: Medicina, 2016.